

RECENZIJE I PRIKAZI

Wolfgang Jonas, Valentine Linsbauer, Helga Marx,
DIE PRODUKTIVKRÄFTE IN DER GESCHICHTE 1
— Von den Anfängen in der Urgemeinschaft
bis zum Beginn Industriellen Revolution,
Berlin 1969, str. 442.

Rijetke su knjige koje obrađuju povijest proizvodnih snaga, iako su opseg, struktura i razina proizvodnih snaga vazda bili i ostali odlučni za razvitak ljudskog društva. Tehnika pak kao važan dio proizvodnih snaga tvori svojevrstu materijalnu osnovu društva. Ona mu svojom količinom i kakvoćom osigurava brže i plodonosnije kretanje na crti progresa uopće.

Autori su u tom smislu (i šire i detaljnije) koncipirali svoju knjigu. Oni osvjetljavaju i prate evoluciju nastajanja, razvoja i primjene različitih oruđa od njihovih prvih i grubih oblika do modernih mašina krajem 18. stoljeća. Prema tome razmatra se problematika u vrlo velikom vremenskom rasponu, a pri tom je također uzet u obzir prostor gotovo čitave zemaljske kugle. Naravno, u takvim prostranim okvirima nije bilo moguće sva pitanja podjednako dobro obraditi. Tako je sadržaj knjige djelomice izrađen na znanstvenim kriterijima, a djelomice je oblikovan popularno.

Iz sadržaja knjige jasno se dalje razabire prerastanje nižih oblika tehnike u više i razvijenije sve savršenijih i djelotvornijih sredstava za proizvodnju. Međutim, tehnika sama iz sebe ne može se razumjeti, iako je prirodni element, ona se može razumjeti samo u sklopu društvene produkcije, jer je čovjek oblikovao tehniku i stavio u službu društva. Tehnički progres podiže proizvodnost rada i obogaćuje ljudski rod. Iz toga izlazi da tehnika tvori znatan dio materijalne osnove društva i stoga uvelike utječe na oblikovanje ekonomsko-društvene strukture.

Prikazan je rad čovjeka u nizu oblika. Ljudski rad je doista tvorac i čovjeka i ljudskog društva. On je proizvodna snaga u svim vremenima i na svim mjestima. Samo kroz čovjeka kao radno biće svi ostali elementi postaju sastavni dijelovi proizvodnih snaga. Preko proizvodnih sredstava ostvaruje čovjek izmjenu materije s prirodom. Proizvodni proces označen je prvenstveno kao osvajanje prirode i njeno prilagođavanje potrebama čovjeka.

Pisci su vrlo dobro ukomponirali heterogene elemente u društvene odnose i tako ih uklopili i objasnili njihovu ulogu u procesu proizvodnje. Često izgleda nevjerovatno u kojoj je mjeri postojala korelativnost i međuzavisnost između pojedinih elemenata, zbivanja, odnosa i sl. Upravo mnogostruko recipročno njihovo djelovanje unosilo je snagu u kretanje i oblikovanje društva. Kod proučavanja povijesti, napose ekonomske, valja sve to imati na umu, jer će se tada moći pouzdano otkriti ne samo geneza mnogim zbivanjima, odnosima i pojavama već se istodobno utvrditi njihovi realni učinci u povijesnom kretanju. Na to ova knjiga upućuje. Ona nadalje upućuje na razmišljanje o drugačijoj periodizaciji povijesti nego što je današnja.

Znatno, napokon, upotpunjuju sadržaj knjige četiri karte, više ilustracija i tablica.

Ivan ERCEG

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE DER INDUSTRIALISIERUNG DES SÜDÖSTALPENRAUMES IM 19. JAHRHUNDERT

Forschungen zur geschichtlichen Landeskunde
der Steiermark, XXIV Band, Hrsg. von Othomar Pickl,

Graz 1970.

Iz samog se naslova razabire problematika sadržana u 24. sveščiću, kojeg je pripremio i izdao prof. dr O. Pickl. U njemu se uglavnom razmatra nastanak i proces industrijalizacije na području jugoistočnih Alpa (zapravo se tri referata odnose na Štajersku, a jedan na Sloveniju). Problematika je sama po sebi vrlo zanimljiva, a pogotovu za jugoslavenske znanstvene radnike, jer zasijeca, s jedne strane, u njihovu historiju, a s druge, stoji u središtu njihovih znanstvenih interesa. Bit će stoga korisno osvrnuti se na sadržaj priloga:

A. Brusatti nastoji svojim referatom obuhvatiti svu složenost industrijske revolucije i prema tome njegov je članak neka vrsta uvoda ili okvir za ostale priloge. Vrlo je zanimljiva definicija o industrijskoj revoluciji, koju iznosi na samom početku. Prema njemu sama riječ industrijska revolucija izražava samo dio fenomena onog dubokog preloma koji je postao vidljiv krajem 18. stoljeća, a koji je već davno započeo i još do danas nije završen. Naglašava dalje da je industrijska revolucija kompleksno zbivanje i dugotrajan proces; ona nije samo tehnička već i društvena. Međutim, sama riječ »revolucija« nema pravog mjesta za razvitak u Austriji, jer se u njoj preobražaj nije zbilo naglo, već evolutivno u više faza. Karakteristični elementi i fenomeni za proces industrijske revolucije postaju vidljivi u Austriji tek oko 1860. godine. Mehanizacija proizvodnje, porast investicija i društvenog produkta, poboljšanje životnog standarda davahu određeni pečat tadašnjem dru-

SADRŽAJ — INHALT — SOMMAIRE

АСТА

HISTORICO-OECONOMICA IUGOSLAVIAE

Časopis za ekonomsku povijest Jugoslavije

Часопис за економску историју Југославије

Časopis za ekonomsko zgodovino Jugoslavije

Списание за економска историја на Југославија

VOL. I

REDAKCIJA

**IVAN ERCEG, NIKOLA GAČEŠA, KEMAL HRELJA,
DŽEVAD JUZBAŠIĆ, DANICA MILIĆ, ANĐELKO RUNJIĆ,
JOŽE ŠORN, NIKOLA VUČO, DANČO ZOGRAFSKI**

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

IVAN ERCEG

**Redakcija »Acta historico-oeconomica Iugoslaviae«, 41000 Zagreb,
Strossmayerov trg 2 (privremeno)**

**Pretplatu i narudžbe slati na »Školska knjiga«, 41000 Zagreb,
Masarykova 28**